

Tudi današnje probleme naših gorskih kmetij avtor na splošno kar dobro pozna in označuje, opira-joč se pri tem na našo novo literaturo (Meze, Medved, Fajgelj, Markovič), do neke mere pa tudi na lastna opazovanja.

Vladimir Bračič, Prebivalstvo občine Ptuj v luči zgodovinskega razvoja. Poetovio — Ptuj 69-1969, zbornik razprav ob tisočdevetsto-letnici. Obzorja, Maribor 1969, str. 95-119.

Razprava izčrпно obravnava razvoj prebivalstva na ozemlju današnje ptujske občine in sicer po petih razdobjih: od najstarejših dob do srede 16. stoletja, od tedaj pa do začetka 19. stoletja, od začetka 19. stoletja do prve svetovne vojne, v obdobju 1910-1948 in v zadnjih 20 letih.

Mirko Pak, Transformacija strukture prebivalstva in naselij na južnem delu Zgornjega Dravskega polja. Poetovio-Ptuj, zbornik razprav ob tisočdevetsto-letnici. Obzorja, Maribor, 1969, str. 214-225.

Avtor, ki je podrobno proučil družbenogeografski razvoj Zgornjega Dravskega polja v celoti (gl. Geografski zbornik SAZU XI), objavlja tu svoje ugotovitve o demografskih in naselbinskih spremembah za tisti del Zgornjega Dravskega polja, ki spada danes pod ptujsko občino.

S. I.

Iz ostale književnosti o Jugoslaviji in njenih pokrajinah

O c e n e

Stanoje J. Jovanović, Vogošća. Geografsko društvo BiH. Posebna izdanja, knj. III. Sarajevo 1967, 140 strani z 1 karto in 59 fotografijami med besedilom.

Sele z vključitvijo Bosne in Hercegovine v enotni jugoslovanski prostor po prvi svetovni vojni so pričela njena naravna bogastva vedno bolj pridobivati na pomenu. Še prav posebno v času, ko so nekatera odmaknjena, dotlej gospodarsko nerazvita območja in osrčju naše države zaradi vojaško-strateških položajev pridobivala na posebnem pomenu, se prične na njihovem ozemlju nagel razvoj neagrarnih dejavnosti, ki so že kmalu znatno vplivale na preoblikovanje pokrajine. Med naselja, ki so se pri tem izoblikovala v izredno kratkem času, smemo upravičeno prištevati tudi Vogošćo, industrijsko-stanovanjski predmestni predel Sarajeva.

Avtor pa nam ne prikazuje samo tega mestnega predela, temveč tudi širše območje, ki ga zajema občina Vogošća. Podobno sta orisana položaj in lega te občine, kjer so vse najpomembnejše dejavnosti prenesene v dolinski svet ob Bosni oziroma na ravnice ob njenih desnih pritokih (Vogošća, Jošanički potok) in nekaj niže ob ustju pritoka Ljubine. Tudi naravogeografske prvine zavzemajo v delu krajšo predstavitev. Osrednje poglavje »Vogošća in njena okolica v preteklosti« (str. 22-65) je najtehtnejši del Jovanovićeve knjige. V njem izvemo, da je to območje bilo poseljeno že v neolitiku, da je v rimskem času prek njega vodila pomembna žila (Sarajevo-Olovo) in da je v poznem srednjem veku bilo gosto naseljeno s Sloveni. Od leta 1455 do 1878 je mogoče tudi tod čutiti močne vplive turške vladavine. Z avstroogrsko okupacijo Bosne je na vsem zasadenem ozemlju vedno bolj čutili prvine kapitalističnega gospodarstva. V tej dobi se je v tem predelu izredno močno razvijal Semizovac (ob ustju Ljubine) v gospodarsko-industrijsko središče območja, kjer je že 1890. leta zasvetila električna luč. Nagel vzpon je dal vzpodbudo za priseljevanje tujerodnega prebivalstva (iz Avstrije, Češke, Ogrske, Nemčije).

Še med obema vojnama je bila Vogošća z okolico vred predvsem izletniška točka za Sarajevčane. Zaživela je leta 1937, ko so modernizirali staro turško cesto (Sarajevo-Vogošća, t. j. krak nekdanje carigradske ceste), in še posebej z letom 1958, ko so ta kraj izbrali za namestitve vojaške industrije. Po vojni so na tem mestu zgradili veliko kovinsko-industrijsko predelovalno podjetje (Pretis), ki je danes civilnega značaja in zaposluje nekaj tisoč ljudi. V zvezi z nastankom tega velikega obrata so nastala še nekatera spremljevalna podjetja.

V vsem tem razvoju moramo spremljati tudi naglo rast števila prebivalstva v Vogošći in v bližnjih naseljih, nastanek močnega sloja industrijskega delavstva, ki se je sem priseljevalo iz vseh predelov Jugoslavije (tudi iz Slovenije jih je 7), pa rast števila hiš in stanovanjskih površin, občuten padec v deležu agrarnega prebivalstva itd. Prav značilno pa je, da se dnevno vozi v Vogoščo okrog 900 ljudi iz Sarajeva (predvsem v tovarno Pretis). Sarajevo in Vogošća sta med seboj povezana z mestnim prometnim ožiljem (okrog 60 voženj dnevno). Tudi pri Vogošći ugotavljamo, da je danes preveč enostransko razvita, saj svojemu prebivalstvu ne nudi zadostnih uslug, predvsem ne v terciarnih dejavnostih. Zato je njeno prebivalstvo še vedno močno navezano na Sarajevo.

V času kapitalne izgradnje je prebivalstvo občine Vogošća silno hitro naraščalo. Samo v letih 1953-61 se je povečalo za 54 %; mesto Vogošća od 3744 na 5807 prebivalcev. Ob zadnjem popisu je bilo kmetijskega prebivalstva samo 10 %, industrijskega pa 52 %. Vse to kaže, kako močan vpliv ima vogoščanska industrija ne le na preobrazbo nekmetijskih naselij (Vogošća, Semizovac, Uglješići itd.) temveč celotne občine. Tudi na tem primeru opažamo, da se kmetijstvo ni znalo pravočasno vključiti v preskrbo mestnega prebivalstva, temveč da je povečini še vedno usmerjeno v hirajoči polikulturalni sistem ekstenzivnega gospodarjenja.

V drugem, posebnem delu knjige je podan prikaz posameznih naselij v občini s seznamom priseljenih družin. Vsekakor je knjiga zanimiv prikaz mladega industrijskega naselja, vključenega v sarajevsko aglomeracijo, zato je vredna našega zanimanja.

Milan Natek

Ljubo Božić, Društveno-ekonomska kretanja i promjene na selu u prigradskom području Tuzle. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Posebna izdanja, knjiga VII, Odjeljenje privredno-tehničkih nauka, knjiga 1, Sarajevo 1967, 86 strani.

Kot že naslov pove, se je avtor lotil študija in prikaza nekaterih sodobnih preoblikovalnih procesov v kmetijskem gospodarstvu v obmestju Tuzle. Pri svojem delu se je opiral na statistične podatke, ki so bili zbrani ob popisu zasebnih kmečkih gospodarstev v letu 1960 in prebivalstva leta 1961.

Avtorja v prvi vrsti zanimajo razlogi, zakaj kmetijstvo tuzlanskega področja ni sposobno v večjem obsegu zalagati domačega trga s prehranbenimi pridelki in izdelki. Temu osnovnemu vprašanju je avtor posvetil celotno študijo. V njej namreč podrobno, a pregledno obravnava gospodarsko strukturo obmestnega območja (oziroma osmih občin okrog Tuzle), dejavnike, ki so vplivali na različne spremembe prebivalstvenih struktur. Poudarja, da je slaba prometna povezanost Tuzle (kakor tudi drugih industrijskih središč v tem območju) z zaledjem pomemben činitelj, ki preprečuje hitrejšo deagrarizacijo prebivalstva, vpliva na stagnacijo v rasti števila prebivalstva. V tem je vzrok, da je iz vseh oddaljenih predelov močna tedenska migracija delovne sile, ki je prvi resnejši znanilec, da se bo takšen delavec kmalu odselil ali k prometnejši poti ali v bližino delovnega mesta.

Z razvojem posameznih industrijskih središč (predvsem Tuzle) je bila tudi za obravnavano področje značilna nagla depopulacija izrazito kmečkih predelov in zgostitev prebivalstva v mestnih ali obmestnih naseljih. Posledica tega se kaže v pomanjkanju delovne sile, v kmetijstvu pa v drobljenju posesti v obmestnem področju. Značilno je, da je bilo v zadnjih letih v obmestju Tuzle največ prodajalcev zemlje pri posestnikih do 2 ha, ki so zaposleni izven kmetijstva. Kajti s tem si želijo zagotoviti socialno-skrbstvene ugodnosti (npr. otroške dodatke, oprostitve zemljiškega prispevka idr.). Avtor ugotavlja, da je kmetijstvo na tem področju izredno slabo razvito: na velikih kmetijah, ki so oddaljene od Tuzle, primanjkuje delovne sile in tudi sodobnejših obdelovalnih strojev, v obmestnih predelih pa je na prvem mestu služba, medtem ko je skrb za obdelovanje zemlje šele drugotnega pomena. Zato ni presenetljiv podatek, da je bilo v začetku šestdesetih let v obravnavanem predelu od 17 do 27 % opuščenih njiv